

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ

О. В. Сминтина

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методичні рекомендації до курсу

для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 032 «Історія та археологія»
освітньої програми
«Археологія, етнологія та охорона культурної спадщини»

ОДЕСА
ОНУ
2018

УДК 902:39:725.94(076.6)

C504

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 3 від 13 листопада 2018 року.

Рецензенти:

О. М. Дзиговський – доктор історичних наук, професор кафедри археології та етнології України ОНУ імені І. І. Мечникова;

О. О. Синявська – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України ОНУ імені І. І. Мечникова.

Сминтина О. В.

C504 Основи наукових досліджень : методичні рекомендації /
О. В. Сминтина. – Одеса : Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2018. – 26 с.

Видання містить методичні розробки з курсу «Основи наукових досліджень» освітньої програми «Археологія, етнологія та охорона культурної спадщини».

Призначено для студентів спеціальності 032 «Історія та археологія» та для фахівців з археології, етнології та охорони культурної спадщини.

УДК 902:39:725.94(076.6)

© Сминтина О. В., 2018

© Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018

ЗМІСТ

1. ВСТУП.....	4
2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ	7
3. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ	10
4. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ	11
4.1. Методи навчання.....	11
4.2. Методи контролю знань студентів	11
4.2.1. Виконання студентами поточних тестових завдань за змістовими модулями	11
4.2.2. Виконання індивідуальних навчально- дослідних завдань та завдань для самостійної роботи	14
Питання для контролю самостійної роботи студентів у ході підсумкового контролю знань	16
4.2.3. Участь у колективних дискусіях, групових навчально-ділових іграх у ході аудиторної роботи	18
4.2.4. Модульний контроль – залікова презентація...	19
4.3. Розподіл балів, які отримують студенти	19
4.4. Список рекомендованої літератури	21
4.5. Електронні інформаційні ресурси	25

1. ВСТУП

Курс «Основи наукових досліджень» належить до числа дисциплін за вибором студента та є складовою фахової підготовки за освітньою програмою «Археологія, етнологія та охорона культурної спадщини» студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 032 «Історія та археологія» галузі знань 03 «Гуманітарні науки».

Курс читається в першому семестрі другого року навчання студентів-бакалаврів. Для опанування курсу програмою передбачено 4 кредити ECTS, що становить 120 академічних годин, з яких 40 год. відведено на аудиторну роботу студентів (у формі лекцій) та 80 год. – на самостійну роботу студентів (з них 40 годин відведено на підготовку індивідуальних дослідних завдань). Курс складається з 2 змістових модулів та передбачає 1 заліковий модуль. Форма підсумкового контролю знань студентів – залік.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень» є теоретичні основи, методика та методологія, дослідницький інструментарій, технологія та організація індивідуальної науково-дослідницької діяльності, структура та організація наукової діяльності в галузі археології, етнології та охорони культурної спадщини в Україні та Європі.

Мета курсу «Основи наукових досліджень»: сформувати у студентів теоретичні знання та практичні вміння та навички здійснення самостійних індивідуальних та колективних наукових досліджень в галузі археології, етнології та охорони культурної спадщини з застосуванням сучасних теоретичних підходів та новітніх методик дослідження.

Завдання курсу:

- формування у студентів навичок польової та камеральної науково-дослідної роботи в галузі археології та етнології;
- ознайомлення студентів з методами та теоретичними підходами до виявлення, критики та опрацювання археологічних та етнологічних джерел;
- ознайомлення студентів із сучасною структурою та організацією наукових досліджень в галузі археології, етнології та охорони культурної спадщини в Україні та Європі;
- формування у студентів базових навичок апробації та презентації результатів наукових досліджень в усній та письмовій формах.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) загальних (ЗК):

КМО.02 – Креативність, здатність до системного мислення;

КМО.05 – Здатність вчитися; наполегливість у досягненні мети;

КС.01 – Спроможність виконання наукових досліджень з застосуванням сучасних теоретичних та методологічних основ, уміння документального оформлення результатів досліджень;

КС.06 – Постійне підвищення наукового рівня, розвиток загальнонаукового мислення;

КІ.01 – У достатній мірі володіти українською мовою для спілкування та грамотного оформлення наукової документації;

КІ.03 – Базові дослідницькі навички.

б) фахових загальних (КФЗ):

КФЗ.01 – Фахові знання про сучасні методи та спеціальні методики історичного дослідження;

КФЗ.02 – Фахові знання про взаємний зв'язок між окремими підрозділами історичної науки, спеціальними галузями історичної науки та спеціальними історичними дисциплінами;

КФЗ.03 – Здатність проводити наукову оцінку інформації, отриману з історичних джерел та наукової літератури зі спеціальності;

КФЗ.04 – Вміння представити результати наукових досліджень в друкованій формі, провести їх презентацію.

в) спеціальних фахових (КФС):

КФС.02 – Володіти знанням основних понять, категоріального апарату спеціальних галузей історичної науки та спеціальних історичних дисциплін;

КФС.03 – Мати знання про теорію та методологію історичної науки, закономірності розвитку світової і вітчизняної історії;

КФС.07 – Володіння прийомами й методами відкриття, опрацювання та критики археологічних та етнологічних джерел;

КФС.12 – Здатність використовувати фахові знання для вирішення актуальних проблем археології, етнології та охорони культурної спадщини.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень» студент повинен

знати: теоретичні основи, питання методології та методики, тех-

нології та організації індивідуальної науково-дослідницької діяльності, структуру та організацію наукової діяльності в галузі археології та етнології;

- особливості археологічних та етнографічних джерел, специфіку методів їх опрацювання;
- структуру сучасної археологічної та етнологічної науки в Україні та Європі;
- сучасні тенденції в розвитку теорії й методики археологічних, етнографічних та пам'яткоохоронних досліджень;
- форми, прийоми та методи презентації результатів наукових досліджень у друкованій та усній формах;
- основні поняття та категоріальний апарат археології, етнології та пам'яткоохоронної справи;

вміти: володіти понятійним апаратом теорії наукових досліджень, застосовувати методологію та методику опрацювання археологічних й етнографічних пам'яток та джерел, відбирати та аналізувати необхідну інформацію, формулювати мету, завдання та гіпотезу, планувати і проводити емпіричні дослідження, порівнювати їх результати із теоретичними обґрунтуваннями проблеми; формулювати висновки наукового дослідження; складати звіти та доповіді, тези й анотації, підготуватися до написання курсової та дипломної роботи;

- володіти методами синтезу і аналізу, наукової систематизації (розробка типології та класифікації), фундаментальними навичками науково-дослідної роботи;
- володіти прийомами й методами відкриття, опрацювання та критики археологічних та етнологічних джерел;
- аналізувати наукову літературу з метою вибору напрямку досліджень, вибрати самостійно або кваліфіковано сприйняти представлену тему досліджень;
- моделювати основні процеси майбутнього дослідження з метою вибору методів та методик дослідження;
- обробляти та аналізувати отримані результати досліджень та документально їх оформляти та представляти громадськості в усній та друкованій формах.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи та організація наукових досліджень у галузі археології, етнології та охорони культурної спадщини (60 год., у тому числі 20 лекційних годин та 40 годин самостійної роботи студентів).

Тема 1. Загальнонаукові поняття в археології та етнології (7 год., у тому числі 2 лекційних години та 5 годин самостійної роботи студентів).

Система понять і термінів загальнонаукового значення: парадигма, епістема, предмет, об'єкт, наукова школа, підхід, метод, концепція, теорія, гіпотеза.

Основні види наукової продукції наукових шкіл та науковців. Основні види апробації гіпотез та первинних наукових результатів. Принципи оприлюднення результатів наукових досліджень. Наукова доброчесність як базовий принцип діяльності науковця.

Тема 2. Парадигми археології, етнології та пам'яткознавства: історія та сучасність (7 год., у тому числі 2 лекційних години та 5 годин самостійної роботи студентів).

Дискусія з приводу предмета й об'єкта археології та етнології. Речознавча, історична та суспільна парадигми археологічної науки: їх зародження, розвиток у часі, сучасний стан.

Співвідношення етнографії, етнології й народознавства: сучасні підходи до проблеми.

Світоглядна, політична та пізнавальна роль археології та етнології в сучасному світі.

Базові парадигми пам'яткоохоронної справи у вітчизняній та закордонній археології: культурологічна, міждисциплінарна, трансдисциплінарна.

Тема 3. Структура археологічної та етнологічної науки та пам'яткоохоронної справи (8 год., у тому числі 2 лекційних години та 6 годин самостійної роботи студентів).

Розділи археології та етнографії. Регіональні та часові преференції у побутуванні певних структурних елементів археології та етнології.

Розділи археологічного та етнологічного знання, що утворилися на межі тисячоліть. Новітні тенденції в утворенні нових розділів археологічного та етнологічного знання.

Структура пам'яткознавства як науки та як освітянської дисципліни. Сучасні тенденції в розвитку структури пам'яткоохоронної справи.

Тема 4. Інституційна інфраструктура археології, етнології та пам'яткоохоронної справи (10 год., у тому числі 4 лекційних години та 6 годин самостійної роботи студентів).

Сучасні археологічні та етнографічні установи, організації, товариства та наукові видання в Україні, близькому зарубіжжі, у світі.

Осередки пам'яткоохоронної справи в Україні та в Європі. Матеріальна й нематеріальна культурна спадщина в системі діяльності археологічних та етнографічних установ.

Розвиток міжнародного співробітництва в галузі археології, етнології та пам'яткоохоронної справи: підгрунття, складності та перспективи.

Тема 5. Поняття культури в предметному полі археології, етнології та пам'яткоохоронної справи (8 год., у тому числі 2 лекційних години та 6 годин самостійної роботи студентів).

Історія дискусії з приводу поняття «культура» в гуманітарних науках другої половини XIX ст. Сміслові підходи до культури в сучасній культурології. Галузі культурної діяльності людини.

Праксіологічний та аксіологічний підходи до розуміння культури в сучасній археології й етнології. Розуміння культури як творчості та перспективи застосування поняття культури в археологічному й етнографічному дослідженні. Структура культури. Морфологія культури.

Теорія культурної традиції як базовий інструмент дослідження культури в діяхронічному вимірі. Звичай, ритуал, обряд.

Фактори соціокультурної детермінації та можливості їх реконструкції в археології та етнології.

Тема 6. Категоріальний апарат сучасної археології, етнології і пам'яткознавства (10 год., у тому числі 4 лекційних години та 6 годин самостійної роботи студентів).

Поняття про артефакт, комплекс, властивість, ознаку, тип, клас та особливості їх застосування в археології, етнології та пам'яткоохоронній справі.

Сучасні схеми типологізації та класифікації в археології та етнології, їх історія та специфіка практичного застосування.

Тема 7. Структура пізнання в археології та етнології (10 год., у тому числі 4 лекційних години та 6 годин самостійної роботи студентів).

Специфіка джерел археології та етнології. Різновиди інформації, що вони зберігають. Проблема достовірності, повноти та смислу джерел археології та етнології.

Структура пізнання в археології та етнології. Особливості методики відкриття джерела, критики джерела (камеральної обробки), інтерпретації джерела.

Визначення поняття «пам'ятка» в археології та етнології. Різновиди археологічних та етнографічних пам'яток.

Змістовий модуль 2. Індивідуальна науково-дослідницька діяльність в галузі археології, етнології та пам'яткоохоронної справи (60 год., у тому числі 20 лекційних годин та 40 годин самостійної роботи студентів).

Тема 8. Моделювання процесів майбутнього дослідження (20 год., у тому числі 6 лекційних годин та 14 годин самостійної роботи студентів).

Актуальність теми майбутнього дослідження. Формулювання мети та завдання дослідження. Предмет та об'єкт наукового дослідження. Хронологічні та територіальні рамки дослідження.

Формулювання дослідницької гіпотези. Вибір методологічної бази та конкретних методів дослідження. Визначення джерельної бази дослідження. Виявлення та аналіз історіографічної бази роботи.

Тема 9. Попередня апробація результатів наукового дослідження (19 год., у тому числі 6 лекційних годин та 13 годин самостійної роботи студентів).

Наукова доповідь як форма апробації результатів наукового дослідження. Специфіка та регламент наукових форумів: відкрита лекція, семінар, симпозіум, конференція, конгрес тощо.

Принципи та регламент усної презентації результатів наукового дослідження. Особливості застосування комп'ютерної та аудіовізуальної техніки в попередній апробації результатів археологічних, етнографічних та пам'яткоохоронних досліджень.

Принципи наукової етики та дотримання авторських прав у контексті попередньої апробації результатів наукового дослідження.

Тема 10. Презентація результатів наукового дослідження у друкованій (письмовій) формі (21 год., у тому числі 8 лекційних годин та 13 годин самостійної роботи студентів).

Види друкованих праць та принципи їх формування та обігу. Тези, матеріали конференцій, статті, статті у фахових та наукометричних виданнях, монографії, підручники як засоби презентації результатів наукових досліджень.

Кваліфікаційна, дипломна, магістерська роботи та дисертація доктора філософії як форми презентації результатів наукового дослідження.

Принципи оформлення наукового апарату. Ілюстрації, аудіовізуальні матеріали та інші види додатків.

Реферат, автореферат, анотація, ключові слова, шифр УДК в системі презентації результатів наукових досліджень.

3. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

До ЗМ 1. Теоретичні основи та організація наукових досліджень в галузі археології, етнології та охорони культурної спадщини.

До теми 4. Інституційна інфраструктура археології, етнології та пам'яткоохоронної справи.

Охарактеризувати один з осередків археологічних або етнологічних досліджень та пам'яткоохоронної справи в Україні або за кордоном за планом:

- назва, місце розташування, керівник;
- основні напрямки наукової діяльності;
- видавнича діяльність (монографії, збірки статей, журнали);
- проведення наукових форумів (конференції, семінари тощо).

До теми 5. Поняття культури в предметному полі археології, етнології та пам'яткоохоронної справи.

Аналіз розуміння поняття культури в роботах класика світової археології, етнології або фахівця в галузі пам'яткоохоронної справи (на вибір).

До теми 6. Категоріальний апарат сучасної археології та етнології.

Представити класифікацію джерельної бази курсової роботи за 1 курс.

До теми 7. Структура пізнання в археології та етнології.

Описати власну структуру пізнання під час роботи над курсовою роботою за 1 курс.

До ЗМ 2. Індивідуальна науково-дослідницька діяльність в галузі археології, етнології та пам'яткоохоронної справи.

До теми 8. Моделювання процесів майбутнього дослідження.

Характеристика теоретико-методологічних засад своєї курсової роботи:

предмет, об'єкт, мета, завдання, хронологічні та територіальні рамки дослідження.

До теми 9. Попередня апробація результатів наукового дослідження.

Запропонувати власну тему доповіді на один з актуальних наукових форумів.

4. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

4.1. Методи навчання

Враховуючи специфіку освітньої програми «Археологія, етнологія та охорона культурної спадщини» у ході опрацювання навчальних матеріалів курсу «Основи наукових досліджень» будуть використані наступні методи навчання:

- Словесні (розповідь-пояснення, бесіда, проблемна лекція), наочні (ілюстрація, демонстрація) та практичні (вправи, практична робота, реферати тощо).
- Методи інтерактивного навчання – колективні дискусії, навчально-ділові ігри, кейс-бокси.
- Пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові методи.

4.2. Методи контролю знань студентів

4.2.1. Виконання студентами поточних тестових завдань за змістовими модулями

Приклади тестових завдань:

1. Об'єкт наукового дослідження це:

- а) мета дослідження
- б) те, що підлягає дослідженню
- в) сукупність дослідницьких методик

2. Процес «відмирання» живої культури, який супроводжується частковим зникненням її матеріальних складових, втратою зв'язку з

традицією, що її породила, та включенням її в культурний шар, називається:

- а) матеріалізація
- б) тлумачення
- в) археологізація

3. Недеструктивна археологія найтісніше всього пов'язана з:

- а) цифровою археологією
- б) археологією місцевого населення
- в) археологією мистецтва

4. Сума знань даного суспільства на певному етапі його розвитку називається

- а) парадигма
- б) епістема
- в) концепція

5. Культурна антропологія як система синтетичного знання про людину вперше склалася у:

- а) Великій Британії
- б) США
- в) Франції

6. Самостійною складовою структури сучасної етнології не є:

- а) теорія етносу
- б) основні заняття й соціальний устрій
- в) дослідження родинно-шлюбних стосунків

7. Сума норм, правил, методів та ідей, що на підставі суми знань даного суспільства утворюють «картину світу» та визначають структуру науки називається:

- а) парадигма
- б) епістема
- в) концепція

8. Найяскравішим представником речознавської парадигми археології у вітчизняній науці є:

- а) Г. П. Григор'єв
- б) Ю. М. Захарук
- в) Д. О. Авдусін

9. Феміністська археологія є проявом:

- а) гендерної археології
- б) археології місцевого населення
- в) археології мистецтва

10. Засновником «скептичної школи», яка розглядає ранню письмову традицію як царину міфу вважається:

- а) А. Шльоцер
- б) Ф. Вольф
- в) Г. Шліман

11. Історична парадигма археології інтерпретує археологію як:

- а) науку про давні суспільства, яка досліджує минуле за речовими знахідками
- б) науку про особливості артефактів, створені давніми суспільствами
- в) суспільну науку з особливою методикою дослідження

12. Соціальна антропологія як впливова етнологічна школа у ХІХ ст. найплідніше розвивається у:

- а) Великобританії й Франції
- б) Росії й Німеччині
- в) США й Скандинавії

13. Автором інтерпретації етнології як суспільної науки є:

- а) Ю. В. Бромлей та С. О. Токарєв
- б) Р. Ф. Ітс
- в) С. П. Толстов

14. Українознавство є окремим випадком:

- а) народознавства
- б) етнографії
- в) історії

15. Розділом археології не є:

- а) скіфо-антична археологія
- б) фіно-угорська археологія
- в) кавказька археологія

16. Розділом етнографії є:

- а) етногенез та етнічна історія
- б) соціонормативна культура
- в) культурний порядок

17. Найближчим аналогом археології та етнології як наукам, що вивчають давні й сучасні культури в західній науці є:

- а) культурологія
- б) націологія
- в) культурна антропологія

18. Археологія навряд чи може бути:

- а) неруйнівною
- б) етнічною
- в) візуальною

19. Універсальна значуща частина буття, що пізнається, у методології науки визначається як:

- а) суб'єкт
- б) предмет
- в) епістема

20. Назвіть 3 розділи археології (етнології), які склалися й розвиваються у світовій науці в останні роки XX – на початку XXI ст.

4.2.2. Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань та завдань для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми / види завдань	Кількість годин
1	Загальнонаукові поняття в археології та етнології / есе [2]	5

2	Парадигми археології та етнології: історія та сучасність / написання реферату [2]	5
3	Структура археологічної та етнологічної науки / підготовка до лекції [1]	6
4	Інституційна інфраструктура археології, етнології та пам'яткоохоронної справи / виконання ІНДЗ [3]	6
5	Поняття культури в предметному полі археології, етнології та пам'яткоохоронної справи / виконання ІНДЗ [3]	6
6	Категоріальний апарат сучасної археології та етнології / підготовка до лекції [1], виконання ІНДЗ [3]	6
7	Структура пізнання в археології та етнології / підготовка до лекції [1], виконання ІНДЗ [3]	6
8	Моделювання процесів майбутнього дослідження / підготовка до лекції [1], виконання ІНДЗ [3]	14
9	Попередня апробація результатів наукового дослідження / виконання ІНДЗ [3]	13
10	Презентація результатів наукового дослідження в друкованій (письмовій) формі / підготовка до лекції [1]	13
	Разом	80

До самостійної роботи входить:

[1] – підготовка до лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять;

[2] – написання рефератів, есе;

[3] – виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.

Питання для контролю самостійної роботи студентів у ході підсумкового контролю знань

1. Сутність поняття «об'єкт наукового дослідження». Об'єкти дослідження археології та етнології.
2. Сутність поняття «предмет наукового дослідження». Предмети дослідження археології та етнології.
3. Епістема та парадигма: сутність понять та проблема співвідношення.
4. Речознавська парадигма археології: історія та сучасність.
5. «Суспільна» парадигма археології: історія та сучасність.
6. «Історична» парадигма археології: історія та сучасність.
7. «Антикварна» парадигма археології та проблема витоків археологічної науки.
8. «Міфологічна» парадигма етнології та проблема витоків етнологічної науки.
9. Сучасні підходи до співвідношення понять «етнографія», «етнологія» та «народознавство».
10. «Народознавча» парадигма етнології: історія та сучасність.
11. «Суспільна» парадигма етнології: історія та сучасність.
12. «Історична» парадигма етнології: історія та сучасність.
13. Науковий напрямок: сутність поняття та історіографічні приклади.
14. Поняття про наукову школу в радянській та «західній науці»: порівняльний аналіз.
15. Основні види наукової продукції наукових шкіл.
16. Роль археологічної науки в сучасному суспільстві.
17. Роль етнологічної науки в сучасному суспільстві.
18. Спільне й особливе у предметі й об'єкті археології й етнології як історичних наук.
19. Розділи археологічної науки.
20. Розділи етнологічної науки.
21. Термін «культура»: історія введення до наукового обігу та перші спроби інтерпретації.
22. Діяльнісний підхід до інтерпретації культури.
23. Аксіологічний підхід до інтерпретації культури.
24. Культура як творчість.

25. Галузі культурної діяльності людини.
26. Культурний ареал: порівняльний аналіз дифузіоністського та позитивістського бачення.
27. Індивідуальна, групова та світова культура: проблеми співвідношення.
28. Теорія культурної традиції.
29. Звичай, обряд, ритуал: сучасні підходи до співвідношення понять.
30. Співвідношення суб'єктивної й об'єктивної культури.
31. Поняття про морфологію культури.
32. Основні види визначення структури культури.
33. Етнографічний підхід до розуміння сутності культури.
34. Археологічний підхід до розуміння сутності культури.
35. Визначення сутності та співвідношення понять «культурна спадщина» та «національне надбання».
36. Культурні універсалії та культурний порядок.
37. Види культури за характером їх локалізації в соціальному просторі.
38. Сміслові підходи до культури.
39. Фактори соціокультурної детермінації.
40. Інтерпретація культури як позабіологічного засобу адаптації: минуле й сучасність.
41. Артефакт: основні підходи до визначення сутності поняття.
42. Тип: основні підходи до визначення сутності поняття.
43. Поняття про комплекс. Види археологічних комплексів.
44. Комплекс в етнографії. Співвідношення понять «комплекс» та «система».
45. Сутність категорії «властивість». Співвідношення понять «властивість», «якість» та «ознака».
46. Поняття про клас та класифікацію.
47. Співвідношення понять «типологія» й «класифікація».
48. Основні різновиди класифікації.
49. Основні різновиди аналітичної класифікації.
50. Поняття «джерело інформації»: основні підходи до визначення сутності.
51. Види археологічних джерел та їх основні властивості.
52. Археологічне джерело та джерела археологічної науки: про-

- блема співвідношення понять.
53. Види етнографічних джерел та їх основні властивості.
 54. Етнографічне джерело та джерела етнографічної науки: проблема співвідношення понять.
 55. Структура процесу наукового пізнання.
 56. Дослідницькі процедури, пов'язані з відкриттям джерела в археології та етнології.
 57. Дослідницькі процедури, пов'язані з критикою джерела.
 58. Дослідницькі процедури, пов'язані з інтерпретацією джерела.
 59. Види діяльності з введення джерела до наукового обігу та дисемінації результатів його опрацювання.
 60. Співвідношення поняття «джерело інформації» та «пам'ятка».
 61. Поселення як різновид археологічних та етнографічних пам'яток.
 62. Поховання як різновид археологічних та етнографічних пам'яток.
 63. Виробничі споруди як різновид археологічних й етнографічних пам'яток.
 64. Пам'ятки духовного життя як різновид археологічних й етнографічних пам'яток.
 65. Музеефікація, консервація й реставрація археологічних та етнографічних пам'яток в Україні: законодавча база та сучасний стан проблеми.

4.2.3. Участь у колективних дискусіях, групових навчально-ділових іграх у ході аудиторної роботи

Приклади навчально-ділової гри (кейс-боксу)

До Змістового модуля 1. Тема 2. Парадигми археології, етнології та пам'яткознавства: історія та сучасність.

Серед студентів утворюються 3-4 робочі групи, яким присвоюється назва однієї з фундаментальних парадигм археології та етнології (за вибором студентів, приблизні приклади: еволюційна, дифузійна, структурно-функціональна, культурно-історична, екологічна тощо). Кожна робоча група, виходячи з базових параметрів обраної парадигми, формує специфічну назву теми дослідження, моделює етапи процесу дослідження, визначає спосіб оприлюднення його результатів.

До Змістового модуля 2. Тема 9. Попередня апробація результатів наукового дослідження.

Серед студентів утворюються 3 робочі групи (умовно: археологічна, етнографічна та пам'яткоохоронна), кожна з яких має завдання організувати науковий форум за вибором (семінар, конференцію, симпозіум тощо) для попередньої апробації результатів наукового дослідження. При цьому студенти мають продумати усі етапи організації та проведення наукового форуму, передбачити специфіку презентації результатів (екскурсії на місце дослідження тощо), спланувати публікацію тощо.

4.2.4. Модульний контроль – залікова презентація

Студент за узгодженням з науковим керівником та викладачем курсу обирає наукову проблему, з якої буде зроблена презентація з використанням комп'ютерних програм (12-15 хвилин) в аудиторії.

Оцінюються наступні залікові параметри:

1. Ключові слова, шифр УДК
2. Анотація
3. Актуальність теми
4. Формулювання мети та завдань
5. Хронологічні й територіальні рамки
6. Класифікація джерел
7. Класифікація історіографії
8. Опис методів
9. Презентаційна мова
10. Технічне оформлення презентації
11. Критика презентації колеги

4.3. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль										Модульний контроль	Сума балів
Змістовий модуль № 1							Змістовий модуль № 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	30	100
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7		

T1, T2 ... T10 – теми змістових модулів

ЗМ 1. Теоретичні основи та організація наукових досліджень в галузі археології, етнології та охорони культурної спадщини			
	Робота в аудиторії	Теор. знання	Інд. завдання
Тема 1. Загальнонаукові поняття в археології та етнології	2	10	
Тема 2. Парадигми археології та етнології: історія та сучасність			
Тема 3. Структура археологічної та етнологічної науки	2		
Тема 4. Інституційна інфраструктура археології, етнології та пам'яткоохоронної справи	2		3
Тема 5. Поняття культури в предметному полі археології, етнології та пам'яткоохоронної справи	2		3
Тема 6. Категоріальний апарат сучасної археології та етнології	2		3
Тема 7. Структура пізнання в археології та етнології	2		3
Разом за ЗМ1 – 34 бали	12	10	12
ЗМ 2. Індивідуальна науково-дослідницька діяльність в галузі археології, етнології та пам'яткоохоронної справи			
Тема 8. Моделювання процесів майбутнього дослідження	6	10	4
Тема 9. Попередня апробація результатів наукового дослідження	6		4
Тема 10. Презентація результатів наукового дослідження у друкованій (письмовій) формі	6		
Разом за ЗМ2 – 36 балів	18	10	8
Залікова презентація – 30 балів			
Разом по курсу – 100 балів			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з	не зараховано з

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

4.4. Список рекомендованої літератури

Основна

1. Артемчик Г. І., Курило В. М., Кочерган М. П. Методика організації науково-дослідної роботи. – К., 2000.
2. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень. – К.: Вища школа, 1997.
3. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: Підручник. – К.: АБУ, 2002.
4. Воблий К. Г. Організація роботи наукового працівника. – К.: вид-во АН УРСР, 1967.
5. Грищенко І. М., Григоренко О. М., Борисейко В. О. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001.
6. Добров Г. М. Наука о науке. – К.: Наукова думка, 1998.
7. Довідник здобувача наукового ступеня. – К.: ВАК України, 1999.

8. Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / М-во освіти і науки України: під наук. ред. В. О. Дроздова. – К.: Професіонал, 2007.
9. Крушельницька О. В. Методологія і організація наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів внз. – К.: Кондор, 2006.
10. Лудченко А. А., Лудченко Я. А., Примакев Т. А. Основы научных исследований: Учеб. пособие / Под ред. А. А. Лудченко. – К.: О-во «Знання», КОО, 2001.
11. Матвеева Е. А. Основы научных исследований. – К., 1999.
12. Наринян А. Р., Поздеев В. А. Основы научных исследований: Учебное пособие. – К.: Изд-во Европ. ун-та, 2002.
13. Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень Вищої атестаційної комісії України. – 2007. – № 6. – С. 9-17.
14. Пилипчук М. І., Григор'єв А. С., Шостак В. В. Основи наукових досліджень. – К.: Знання, 2007.
15. Пилюшенко В. Л., Шкрабак И. В. Методология и организация научного исследования: Учебное пособие. – Донецк: ДонГАУ, 2001.
16. Пілюшенко В. Л. та ін. Наукове дослідження: Організація, методологія, інформ. забезпечення: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. – К.: Лібра, 2004.
17. Пистун Н. Д., Шищенко П. Г. и др. Основы научных исследований. – К.: Вища школа, 1988.
18. Правила оформлення посилань на архівні документи у дисертаціях // Бюлетень Вищої атестаційної комісії України. – 2010. – № 3. – С. 17-20.
19. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку джерел, які наводяться у дисертації, і списку опублікованих робіт, які наводяться в авторефераті // Бюлетень Вищої атестаційної комісії України. – 2008. – № 3. – С. 31-38.
20. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень. – К.: Центр учбової літератури, 2007.
21. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень: Підручник. – К.: Знання, 2007.
22. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого: Підруч. для науковця. –

К.: Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні, 2006.

23. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.
24. Шейко В. М., Кушнарченко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. – К.: Знання-Прес, 2003.
25. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради. 4-те видання, виправлене і доповнене / Автор-упорядник Л. А. Пономаренко. – К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», Видавництво «Толока», 2010.

Додаткова

1. Адлер Ю. П., Маркова Е. В., Грановский Ю. В. Планирование эксперимента при поиске оптимальных условий. – М.: Наука, 1976.
2. Альтшуллер Г. С. Творчество как точная наука. – М.: Сов. радио, 1979
3. Бажинов В. А. Наука как самопознающая система. – К., 1991.
4. Барсков А. Г. Научный метод познания: возможности и иллюзии. – М., 1994.
5. Баскаков А. Я., Туленков Н. В. Методология научного исследования. – К., 2002.
6. Бешелев С. Д., Гурвич Ф. Г. Математико-статистические методы экспертных оценок. – М.: Статистика, 1974.
7. Бреннан Р. Словарь научной грамотности / Пер. с англ. Б. А. Борисова. – М.: Мир, 1997.
8. Бургин М. С., Кузнецов В. И. Введение в современную точную методологию науки. Структуры систем знания. – М., 1994.
9. Вернадский В. И. Научная мысль как планетное явление // В. И. Вернадский. Размышления натуралиста: В 2 кн. – М., 1987. – Кн. 2.
10. Вернадський В. Про науковий світогляд / Пер. з рос. М. Кратка. – К., 1996.
11. Гайденок П. П. Эволюция понятия науки. Становление и развитие первых научных программ. – М.: Наука, 1980.
12. Герасимов И. Г. Структура научного исследования. – М., 1992.

13. Гецов Г. Г. Рациональные приемы работы над книгой. – М., 1975.
14. Давыдов М., Лисичкин В. Этюды о прогностике. – М.: Знание, 1977.
15. Добров Г. М. Наука о науке / Отв. ред. Н.В. Новиков. – 3-е изд., доп. и перераб. – К.: Наук. думка, 1998.
16. Зербіно Д. Д. Наукова школа: лідер і учні (нова концепція). – Львів: Євросвіт, 2001.
17. Ильин В. В. Теория познания. – М., 1994.
18. Інформація та документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила: ДСТУ 3582–97. – Введ. 01.07.98. – К.: Держстандарт України, 1998.
19. Йорданов И. Наука как логическая и общественная система: (Познавательные и прикладные функции современной науки). – К.: Наукова думка, 1979.
20. Коршунов А. М. Познание и деятельность. – М., 1994.
21. Кочергин А. Н. Научное познание: формы, методы, подходы. – М., 1991.
22. Крейг А., Росни К. Наука: Энцикл. / пер. с англ. – М.: Росмэн, 1999.
23. Матейко А. Условия творческого труда. Пер. с польск. Д. И. Йорданского. – М.: Мир, 1970.
24. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. зб. / Державний комітет статистики України. – К.: Держстандарт України, 2002.
25. Никифоров А. Л. Научный факт и научная теория: Творческая природа научного познания. – М., 1984.
26. Перегудов Ф.И., Тарасенко Ф.П. Введение в системный анализ. – М.: Высшая школа, 1983.
27. Рижко В.А. Концепція як форма наукового пізнання. – К., 1995.
28. Рузавин Г.И. Методы исследования. – М., 1994.
29. Рузавин Г.И. Методы научного исследования. – М.: Мысль, 1974.
30. Самоорганизация и наука: опыт философского осмысления. – М., 1994.
31. Спинін М.О. Сутність і структура наукової теорії. – К., 1992.
32. Тосака Дзюн. Теория науки. – М.: Наука, 1983.

33. Философия и методология науки / Под ред. В. И. Купцова. – М., 1996.
34. Фурман А.В. Ідея професійного методологування: монографія. – Ялта-Тернопіль: Економічна думка, 2008.
35. Шварц Г. Выборочный метод. – М.: Статистика, 1978.
36. Шеннон Р. Имитационное моделирование систем – искусство и наука. – М.: Мир, 1978.
37. Яковлев В.А. Диалектика творческого процесса в науке. – М., 1989.

4.5. Електронні інформаційні ресурси

У ході опрацювання курсу «Основи наукових досліджень» студенти мають змогу користуватися ресурсами:

1. кафедри археології та етнології України факультету історії та філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;
2. лабораторії археології та етнографії Степової України факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова;
3. Наукової бібліотеки ОНУ імені І. І. Мечникова;
4. Одеської національної наукової бібліотеки;
5. Одеського археологічного музею НАН України;
6. Відділу археології Північно-Західного Причорномор'я та Криму Інституту археології НАН України.

Електронні підручники та конспекти лекцій:

http://biology.univ.kiev.ua/images/stories/Upload/Kafedry/Biofizyky/2014/konversky_osn_metod_ta_org_nayk_dosl.pdf
http://stud.com.ua/35357/filosofiya/metodologiya_naukovih_doslidzhen
http://library.dnu.dp.ua/Metodichki/metodologiyi_organizacija.pdf
<http://uk.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/uk/PDF/ck-pravo/metod-naykov-doslidzhen.pdf>
http://ism-lnu.podia.com.ua/wp-content/vidannia/pidr/metod_nauk_dosl.pdf
http://bookss.co.ua/book_metodika-ta-organizaciya-naukovih-doslidzhen_865/4_tema-3.-metodologiya-naukovih-doslidzhen.-plan
<http://politics.ellib.org.ua/pages-1109.html>

Навчальне видання

Сминтина Олена Валентинівна

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методичні рекомендації до курсу

для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 032 «Історія та археологія»
освітньої програми
«Археологія, етнологія та охорона культурної спадщини»

Підп. до друку 13.12.2018. Формат 60х84/16.
Ум.-друк. арк. 1,51. Тираж 30. Зам. № ____.

Видавець і виготовлювач

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
Україна, 65082, м. Одеса, вул. Єлісаветинська, 12
Тел. (048) 723-28-39. E-mail: druk@onu.edu.ua